YÜKLƏRİN AVTOMOBİL YOLU İLƏ DAŞINMASININ BEYNƏLXALQ-HÜQUQİ ASPEKTLƏRİ

Vüsal Aslanov,
Bakı Dövlət Universiteti.
e-mail: vusal.aslanov@gmail.com

Beynəlxalq əhəmiyyətli avtomobil daşımalarının təşkili ölkədaxili daşımaların təşkilindən daha ciddi və məsuliyyətli hazırlıq tələb edir. Müasir mərhələdə beynəlxalq avtomobil daşımalarının əhəmiyyəti göz qabağındadır. Əgər avtomobil nəqliyyatı ilə daşınmanı nəzərə alsaq, o zaman, ilk növbədə, digər nəqliyyat növləri ilə müqayisədə əhəmiyyətli üstünlüyü, yəni daşımanın müştərinin konkret tələblərinə uyğunlaşdırmaq imkanını qeyd etmək lazımdır ki, bu da xidməti rahat və sərfəli edir. Hazırda daşımaların tənzimlənməsi sahəsində təşkilati, hüquqi, iqtisadi məsələlər kontekstində bir çox problemlər mövcuddur. Daşımanın məqsədyönlü tənzimlənməsi yoxdur. Bu problem müasir reallığın bütün tələblərinə cavab verəcək, daşınma prosesi ilə bağlı bütün suallara cavabları özündə əks etdirən normativ hüquqi baza yaratmaqla həll edilə bilər. Beynəlxalq avtomobil daşımalarının həyata keçirilməsində bir çox mübahisəli vəziyyətlər mövcuddur. Onların arasında ən mühümləri aşağıdakılardır: vahid uçot və nəzarət sisteminin olmaması, nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsizliyinə təminat, gömrük məsələlərinin tənzimlənməsi zərurəti.

Açar sözlər: avtomobil daşımaları, Avropa İqtisadi Komissiyası, logistika, beynəlxalq daşıma müqaviləsi, sertifikatlaşdırma, lisenziyalaşdırma, təhlükəli yüklərin daşınması.

Dünya birliyinin indiki inkişaf mərhələsində həyat fəaliyyətinin təşkilini müxtəlif ölkələr arasında münasibətlərin birləşdirici həlqəsi olan ticarət-iqtisadi əlaqələrsiz təsəvvür etmək olmaz. Hazırda şirkət və təşkilatların, habelə onlar arasında və öz aralarında münasibətlərə girən şəxslərin sayının artması ilə hüquqi baxımdan əməliyyatın düzgün aparılması böyük əhəmiyyət kəsb edir. Cəmiyyətimiz hüquqi dövlət prinsipləri əsasında inkişaf etdiyi üçün hüquq münasibətlərinin elementləri arasında əməliyyatların düzgün icrası ictimai münasibətlərin inkişafına kömək edir.

Nəqliyyat vasitələrinin kütləvi istifadəsi iqtisadiyyatın bütün sahələrində və sosial sahədə, əmək bazarında, şəhər siyasətində, pərakəndə ticarətin təşkilində, istirahətin təşkilində və cəmiyyətin digər sahələrində dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Eyni zamanda, avtomobilləşdirmə prosesi mahiyyətcə qlobal xarakter almışdır. Hazırda ən inkişaf etmiş ölkələrdə sərnişin və yük daşımalarının ümumi həcminin 75-80 %-i avtomobil nəqliyyatı ilə həyata keçirilir [6, s.409].

Malların və sərnişinlərin beynəlxalq avtomobil daşımaları bir sıra üstünlüklərə malikdir (manevr qabiliyyəti, çatdırılma sürəti, daha az sərt qablaşdırma tələbləri), buna görə də sabit artım tendensiyası mövcuddur. Onlar beynəlxalq müqavilə əsasında nəqliyyat vasitələri ilə həyata keçirilir. Bu, avtomobil daşımalarının tərəflərin seçdiyi və müəyyən

etdiyi avtomobil nəqliyyatı şirkətləri tərəfindən həyata keçirildiyi xüsusi bir müqavilə növüdür. Beynəlxalq daşımalarda avtomobil daşımalarının mühüm xüsusiyyəti onların hərəkətin idarə edilməsi baxımından beynəlxalq hüquqi tənzimləmə obyekti olmasıdır [5, s.140].

Xarici ticarət təşkilatlarının yüklərin daşınmasına olan tələbatını ən səmərəli şəkildə ödəməyə qadir olan avtomobil nəqliyyatı bu gün daşımalarla bağlı fəaliyyətin təşkilində aparıcı yerlərdən birini tutur, eyni zamanda ən etibarlı və müxtəlif əhəmiyyətli malların operativ çatdırılma növlərindən biridir [2, s.71].

Beynəlxalq əhəmiyyətli avtomobil daşımalarının təşkili ölkədaxili daşımaların təşkilindən daha ciddi və məsuliyyətli hazırlıq tələb edir. Bununla belə, qeyd etmək lazımdır ki, müəssisələr arasında ticarətin həcminin artması ilə dövlət daxilində həyata keçirilən daşımaların da rolu artır.

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, müasir mərhələdə beynəlxalq avtomobil daşımalarının əhəmiyyəti danılmazdır. Avtomobil nəqliyyatı ilə daşınmalar digər nəqliyyat növləri ilə müqayisədə əhəmiyyətli dərəcədə operativliyi, manevrliyi ilə seçilir. Məsələn, dəmir yolu ilə yük daşınarkən, bu daşınmanın dəqiq olmasına baxmayaraq, malların çatdırılması üçün gözləmə müddəti xeyli uzun olacaq. Göndərən də müəyyən bir narahatlıqla üzləşir - dəmiryol işçiləri müştəriyə uyğunlaşmadığından, daşıyıcının iş rejimindən asılı olaraq yüklərin yola salınma vaxtını seçmək zərurəti yaranır.

Hava daşıyıcılarından istifadə edərkən, göndəricinin də çatdırılmanın operativliyinə və vaxtında olmasına etibar etmək hüququ var, lakin hava yüklərinin daşınmasının əhəmiyyətli çatışmazlığı var - xidmətin yüksək qiyməti.

Həmçinin ölkələr arasında yüklərin daşınmasının əsas yollarından biri də dəniz daşımalarıdır - yüklərin gəmilərdən istifadə edərək dəniz yolu ilə çatdırılması. Dəniz daşımalarının üstünlüklərinə - aşağı qiymətə və böyük tutumlu və yükgötürmə qabiliyyətinə baxmayaraq, bu nəqliyyat növünün çatışmazlıqları da var ki, bunlardan biri də hava və naviqasiya şəraitindən, habelə liman və infrastrukturdan asılılıqdır. Digər problemli məqam daşımaların həyata keçirildiyi dövlətlərin ərazi yerləşməsidir. Dünyanın heç də bütün ölkələrinin dənizə və ya böyük gəmiçilik çaylarına çıxışı yoxdur. İnkişaf etmiş yol şəbəkəsi avtomobil yolu ilə orta məsafədə daşınmaya üstünlük verir [13, s.164-169].

Nəzərə almaq lazımdır ki, iqtisadiyyat və daşıma bir-birinə qarşılıqlı təsir göstərir. Daşımanın inkişafı daşımaların artmasına səbəb olduğu kimi, daşıma xidmətlərinin yüksək səviyyəsi və imkanları da regionda investisiyaların və iqtisadi artımın səviyyəsinə faydalı təsir göstərir.

Adətən dövlətlərdə avtomobil nəqliyyatı bütün nəqliyyat növləri ilə daşınan yüklərin ümumi həcminin təxminən 50%-ni təşkil edir, yənimalların böyük əksəriyyətini avtomobil nəqliyyat vasitələri olmadan istehlakçılara çatdırmaq mümkün deyildir. Eyni zamanda, bütün nəqliyyat növlərinin ümumi yük dövriyyəsində avtonəqliyyat vasitələrinin payı bir neçə faiz belə təşkil etmir. Belə ki, avtomobil nəqliyyatının əsas fəaliyyət sahəsi məhsulun şəhərlərdə çatdırılması və dəmir yolu və dəniz nəqliyyatının nəqliyyat qovşaqlarında yüklərin çatdırılması və ixracıdır

[9, s.384].

Beynəlxalq yük daşımalarında aparıcı rol avtomobil nəqliyyatına məxsusdur. Beynəlxalq daşımalarda daşımaların şərtləri təkcə daxili qaydalarla deyil, həm də müvafiq beynəlxalq müqavilələrlə müəyyən edilir. Sonunculara, xüsusən, 19 may 1956-cı il tarixli Beynəlxalq Avtomobil Daşımaları Müqaviləsi haqqında Konvensiya daxildir. Konvensiya yüklərin avtomobil nəqliyyatı ilə beynəlxalq daşınması şərtlərini, o cümlədən belə daşımalar üçün istifadə olunan sənədləri birləşdirmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Konvensiyanın əhatə dairəsinə, əgər malların qəbul edildiyi yer və müqavilədə göstərilən malların çatdırılması üçün nəzərdə tutulan yer iki müxtəlif ölkədə yerləşirsə, ən azı biri yaşayış yerindən və müqavilə tərəflərinin vətəndaşlığından asılı olmayaraq, Konvensiyanın tərəfi olarsa, o zaman bu əməliyyat adıçəkilən Konvensiyanın təsir dairəsinə düşür.

Daşınma prosesinin düzgün və aydın təşkilində yükün itməsinə, çatışmazlığına, zədələnməsinə və digər zərər hallarına görə nəqliyyat müəssisələrinin məsuliyyətinin hüquqi tənzimlənməsi mühüm rol oynayır. Beləliklə, daşınan yüklərin təhlükəsizliyinə (yüklərin daşınması öhdəliyinin yerinə yetirilməməsi və ya lazımınca yerinə yetirilməməsinə), pozulmuş hüquqların müdafiəsinin məhkəmə və qeyri-məhkəmə olaraq fərqləndirilməsi üsul və vasitələrinə görə məsuliyyət məsələsi aktuallaşır.

Pozulmuş hüquq və mənafelərin müdafiəsi üçün məhkəməyə müraciət etmək hüququnun praktiki həyata keçirilməsinin mümkünlüyü müəyyən şərtlərdən asılıdır. Yüklərin avtomobil nəqliyyatı ilə beynəlxalq daşınması müqaviləsindən irəli gələn mübahisələrdə məhkəməyə müraciət etmək hüququnun ilkin şərti beynəlxalq yurisdiksiya qaydalarına riayət edilməsidir. Beynəlxalq yurisdiksiya normaları məhkəmə orqanlarının müvafiq hüquq münasibətləri subyektlərinin pozulmuş hüquqlarını və qanuni mənafelərini ən səmərəli şəkildə qoruyacaq dövlətin yurisdiksiyasını müəyyən etməyə yönəlmişdir [11, s.27-28]. Nəticədə, müvafiq məhkəmə hakimiyyətinin seçilməsi problemi yaranır. Məhkəməyə müraciət hüququnun həyata keçirilməsində beynəlxalq yurisdiksiyanın düzgün müəyyən edilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Yüklərin avtomobil nəqliyyatı ilə beynəlxalq daşınmasına dair müqavilədən irəli gələn mübahisələrə hansı məhkəmə yurisdiksiyasının baxmağa səlahiyyətli olduğunu müəyyən etməkdə müəyyən çətinliklər yaranır.

Konvensiyaya uyğun daşınma ilə bağlı yaranan mübahisələrə görə, iddiaçı Konvensiyanın iştirakçısı olan ölkələrin məhkəmələrindən əlavə olaraq, növbəti şərtlərə cavab verən ölkənin məhkəməsinə də müraciət oluna bilər: cavabdehin daimi yaşayış yeri; cavabdehin əsas iş yeri və ya daşıma müqaviləsinin bağlandığı filial və ya təşkilatın yerləşdiyi yer; yükün daşınmaya qəbul yeri və ya yükün çatdırılması üçün nəzərdə tutulmuş yerin məhkəməsinə. Digər məhkəmələrə müraciət etmək yolverilməzdir [7, s.318].

Beləliklə, qeyd edilənlər onu deməyə əsas verir ki, Konvensiyaya uyğun olaraq həyata keçirilən beynəlxalq avtomobil daşımalarından irəli gələn mübahisə ilə bağlı iddia bu beynəlxalq müqavilənin iştirakçısı

olan ölkələrin səlahiyyətli məhkəməsinə proroqasiya haqqında sazişdə nəzərdə tutulmuş qaydada verilə bilər. Yalnız belə bir razılaşma olmadıqda, iddiaçının mülahizəsinə əsasən, məsələn, cavabdehin adi yaşayış yerinin və ya malların qəbulu (çatdırılma) yerinin olduğu ölkənin məhkəməsinə iddia qaldırmaq mümkündür.

Dövlətlərin məhkəmələri, Konvensiyanın iştirakçısı olan başqa ölkənin məhkəməsinin seçilməsi ilə bağlı mövcud razılaşmaya baxmayaraq, seçilmiş xarici məhkəmə nədənsə işə baxmamaq qərarına gəldiyi təqdirdə yaranan mübahisəni onun baxılması üçün qəbul etməkdən imtina etməməlidir. Yerli məhkəməsi iddiaya baxmaqdan imtina edərsə, iddiaçı qanunla təmin edilmiş məhkəmə müdafiəsi hüququndan məhrum edilə bilər.

Beynəlxalq daşıma müqaviləsi üzrə təhvil verilməsi zamanı proroqasiya müqaviləsinin şərtlərinin avtomatik bölüşdürülməsi heç də həmişə tərəflər arasında münasibətlərdə maraqların zəruri balansını saxlamağa imkan vermir və bəzən borclunun (cavabdehin) mənafelərinin müdafiəsini çətinləşdirə bilər. Buna görə də, borclunun hüquqlarını bərabər şəkildə müdafiəsinə təminat vermək, ola bilsin ki, onun tapşırığın icrasına razılığını almaqla, əgər proroqasiya müqaviləsinin icrası borclunu bilərəkdən zərərli vəziyyətə salırsa, çox vacibdir [12, s.309].

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, avtomobil nəqliyyatı vahid nəqliyyat sistemində lider mövqe tutur. Bütün nəqliyyat növləri ilə daşınan yüklərin həcminin 80%-ni təşkil edir. Avtomobil nəqliyyatı artan təhlükə obyektidir, buna görə də sertifikatlaşdırma və lisenziyalaşdırma yol hərəkəti təhlükəsizliyinə, vətəndaşların həyat və sağlamlığına, habelə ətraf mühitə yönəldilmişdir. İqtisadiyyatın sabitləşməsi və yüksəldilməsi, ölkənin bütövlüyünün təmin edilməsi, həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün dinamik inkişaf edən, dayanıqlı fəaliyyət göstərən və balanslaşdırılmış milli nəqliyyat sisteminin yaradılması zəruri şərtdir.

Beləliklə, təhlükəli yüklər nəqliyyat qəzası nəticəsində insanların sağlamlığına və ya həyatına və ya ətraf mühitə zərər verə bilən yüklərdir. Təhlükəli yüklərə saxlama, yükləmə, boşaltma və daşıma şəraitində partlayışa, yanğına və ya ümumilikdə nəqliyyat vasitələrinin, anbarların, qurğuların, bina və tikililərin hər hansı dağılmasına və ya zədələnməsinə (xəsarət, zəhərlənmə, yanıqlar, radiasiya və ya insanların və heyvanların digər xəstəlikləri), habelə ölümə səbəb ola bilən bütün maddələr və obyektlər daxildir.

Təhlükəli yüklərin daşınması üçün tənzimləmə mənbəyi Avropa İqtisadi Komissiyasının Daxili Nəqliyyat Komitəsi çərçivəsində hazırlanmış 30 sentyabr 1957-ci il tarixli Təhlükəli yüklərin beynəlxalq avtomobil nəqliyyatı ilə daşınmasına dair Avropa Sazişidir (ADR Qaydaları) [10, s.497-499].

Təhlükəli yüklərin daşınmasının spesifikliyi təhlükəli yüklərin daşınmasının hazırlanması və həyata keçirilməsi üçün tələb olunan vaxtdır. Xərclənən vaxt pula çevrilir.

Təhlükəli yüklərin daşınması zamanı artan təhlükəsizlik tələblərinə riayət etmək lazımdır. Təhlükəsizliyin təmin edilməsi üçün əsas şərtlər bunlardır:ADR qaydalarına uyğun avtomobil avadanlığı (ADR sertifikatının alınması); ixtisaslaşdırılmış məktəbdə sürücü hazırlığı və ADR sertifikatının (təhlükəli yüklərin daşınmasına icazə) alınması; xüsusi müşayiətedici sənədlərin hazırlanması; nəq-

liyyat vasitələrinin dizaynının xüsusiyyətləri və təhlükəli yüklərin daşınmasında personala olan tələblər [4, s.110].

Təhlükəli yüklər yalnız tam xüsusi nəqliyyat vasitələri və texniki sənədlər üçün mövcud normativ sənədlərə (texniki tapşırıq, istehsal, sınaq və qəbul üçün texniki şərtlər) uyğun hazırlanmalı olan xüsusi və ya bu məqsəd üçün xalq təsərrüfatında istifadə olunan avtonəqliyyat vasitələrinin yenidən təchiz edilməsi (yenidən təchiz edilməsi) üçün xüsusi uyğunlaşdırılmış nəqliyyat vasitələri ilə daşınmalıdır.

Təhlükəli yüklərin daşınmasının ekoloji aspekti xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Müxtəlif nəqliyyat növləri ilə daşınan təhlükəli maddələrin ətraf mühitə təsiri geri dönməz dəyişikliklərə, hətta flora və faunanın məhvinə səbəb ola bilər. Ekoloji tarazlıqdan kənarlaşmalar xüsusilə nəzərə çarpır, bu da qəzalara - təhlükəli yüklərlə qəzalara səbəb olur. Məsələn, xalq təsərrüfatına dəyən ziyan insanların ölümünə və xəstəliyinə səbəb olur; ətraf mühitə zərər (ekoloji zərər); texniki qurğuların zədələnməsi və yolların, sənaye obyektlərinin, yaşayış binalarının dağıdılması; nəqliyyat qovşaqlarına (dəmir yolu və avtomobil stansiyaları, limanlar və hava limanları), memarlıq və tarixi abidələrə və qoruqlara, habelə rekreasiya zonalarına ziyan vurulması. Buna görə də, bir çox ölkələr və beynəlxalq təşkilatlar artıq belə yüklərin daşınması zamanı fövqəladə halların aradan qaldırılması üçün müxtəlif təşkilati tədbirlər sistemlərini işləyib hazırlayıblar.

Dövlətlər arasında ticarətin inkişafı, çoxlu sayda xarici iqtisadi sövdələşmələrin bağlanması ilə ucuz, rahat, sürətli nəqliyyata ehtiyac yaratmışdır ki, bu da onun iştirakçıları üçün xarici iqtisadi fəaliyyətin həyata keçirilməsində təminatların olmasını nəzərdə tutur. Bu şəraitdə yükün "qapıdan-qapıya" çatdırılma imkanı, daşınmaların olmaması, yükün təhlükəsizliyi və çatdırılma sürəti kimi avtomobil nəqliyyatının özünəməxsus xüsusiyyətləri meydana çıxmışdır[8, 656].

Beynəlxalq avtomobil daşımalarının mühüm xüsusiyyəti avtonəqliyyat vasitələrinin sərhədi keçərək başqa dövlətin ərazisini izləməsidir. Avtomobil nəqliyyatı daşımanın yüksək valyuta səmərəliliyini təmin edir. Xarici ticarət daşımaları avtomobil nəqliyyatından istifadə etməklə ən tez və ən aşağı qiymətə həyata keçirilir, çünki bu nəqliyyat növü aşağıdakı üstünlüklərə malikdir: qablaşdırma daha kiçik həcmlərdə tələb olunur və bəzi hallarda tələb olunmaya bilər, manevr qabiliyyəti, malların müntəzəm çatdırılması.

Dövlətlər arasında iqtisadi əlaqələrin genişlənməsi avtomobil nəqliyyatı ilə bir dövlətin ərazisindən digər dövlətin ərazisinə daşınan yüklərin həcminin artmasına səbəb olmuşdur. Daşıma müqaviləsinin, onun hüquqi mahiyyətinin, daşıma prosesinin iştirakçıları arasında münasibətlərin tənzimlənməsinin öyrənilməsinə ehtiyac vardır.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində müqavilə hüquqi öhdəliklərin yaranmasına əsas verən əsas hüquqi fakt kimi çıxış edir. Bu və ya digər dövlətdə avtomobil nəqliyyatı ilə yüklərin daşınması müqaviləsi, vəzifəsi malların daşınması prosesində inkişaf edən hüquqi münasibətləri rəsmiləşdirməkdən ibarət olan müstəqil bir nəqliyyat müqaviləsi növüdür [1, s.35-38]. Bu növ müqavilə həm də yalnız ona xas olan xarakterik xüsusiyyətlərə malikdir. Hazırkı mərhələdə yüklərin beynəlxalq avtomobil daşınması müqaviləsinin məz-

munu, onun hüquqi mahiyyəti mövcud beynəlxalq iqtisadi münasibətlərə uyğun gəlmir və ona görə də təkmilləşdirilməyə ehtiyac var.

Bu illər ərzində beynəlxalq avtomobil daşımalarının hüquqi mahiyyəti və hüquqi tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi məsələlərinə dair hüquq ədəbiyyatında müxtəlif fikirlər söylənmişdir. Bu mövzunun aktuallığı ondan ibarətdir ki, nəqliyyat müstəqil iqtisadi fəaliyyət sahəsidir və onun əsasını yüklərin daşınması ilə bağlı xidmətlərin göstərilməsi təşkil edir.

Beynəlxalq avtomobil daşımalarının həyata keçirilməsində tərəflər arasında münasibətlərin tənzimlənməsi forması yüklərin daşınmasının təşkili haqqında Sazişdir. Bu müqavilələrin praktiki tətbiqi və onların rolu müxtəlifdir, lakin onların bağlanma məqsədi ümumidir - beynəlxalq avtomobil daşımaları prosesində tərəflər arasında münasibətlərin tənzimlənməsi.

Böyük həcmdə yüklər avtomobil nəqliyyatı ilə daşındığından bu daşımalar kifayət qədər öyrənilməmişdir və yüklərin daşınmasının təşkilində tərəflər arasında münasibətlərin tənzimlənməsi üçün zəruri vasitə bu müqavilələrin bağlanmasıdır. Müasir dövrdə Azərbaycan Respublikası da daxil olmaqla, bir çox ölkələrdə müqavilənin rolu artmağa başlamışdır, bu da, ölkənin iqtisadi sisteminin yenidən qurulması ilə bağlıdır.

Avtomobil nəqliyyatı ilə beynəlxalq yükdaşıma müqaviləsi yükü göndərən tərəfindən hesab-faktura ilə birlikdə daşıyıcıya təhvil verildiyi, daşıyıcının malları daşımağa qəbul etdiyi və yazılı şəkildə bağlandığı andan icra edilmiş sayılır.

Elmi dövriyyədə beynəlxalq daşıma müqaviləsinin konsensual xarakterə malik olması barədə fikirlərə rast gəlinir. Lakin, mübağiləsiz olaraq qeyd etməliyik ki, hüquq ədəbiyyatında bu müqavilənin konsensual və ya real müqavilə kimi tanınması ilə bağlı mübahisələr ola bilməz. Belə ki, daşıma müqaviləsinin icrası üçün razılıq əldə edildiyi andan və ya malların təhvil verildiyi andan müqavilə bağlanılacaqdır. Malların təhvil verildiyi andan daşıyıcının üzərinə əsas öhdəliklər düşür, ona görə də, müqavilə bağlanan zaman daşıyıcı bu məsələdə həlledici rol oynamır. Malların beynəlxalq avtomobil daşımaları müqaviləsini real müqavilələr kateqoriyasına aid etmək daha məqsədəuyğundur, çünki, bütün məsuliyyət yalnız yükü qəbul etdiyi andan daşıyıcının üzərinə düşür və o, yalnız yükü qəbul etdikdən sonra daşınmanı həyata keçirməyə başlayır [14, s.45].

Beynəlxalq daşıma müqaviləsinin icrası prosesində qanunların ziddiyyəti prinsipləri əsasında maddi qaydalar tətbiq edilir. Yol nəqliyyatı ilə bağlı mübahisələrin məhkəmələrdə müzakirəsi zamanı mövcud beynəlxalq müqavilələrdə suallara cavab verilmədiyindən məhkəmə orqanları müəyyən problemlərlə üzləşir. Hazırda avtomobil nəqliyyatı ilə beynəlxalq yükdaşımalara dair müqavilənin tənzimlənməsi sahəsində normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi zəruridir. Bununla əlaqədar olaraqavtomobil nəqliyyatı ilə bağlı yeni regional və ikitərəfli sazişlərin qəbul edilməsinə, o cümlədən əsas çoxtərəfli müqavilələrə yenidən baxılması, maddi hüquq normalarının məzmununun aydınlaşdırılması gərəkdir.

Yüksək əməliyyat və kommersion manevr qabiliyyəti, digər nəqliyyat növləri ilə qarşılıqlı əlaqəyə texnoloji uyğunlaşma, istehsal və

logistika təşkilatları avtomobil nəqliyyatına böyük imkanlar və üstünlüklər verir [3, 25].

Beləliklə, avtomobil nəqliyyatı ilə təhlükəli yüklərin daşınması zamanı baş verən qəzalar nəticələrinin yüksək şiddəti ilə xarakterizə olunur. Avtomobil nəqliyyatı ilə təhlükəli yüklərin daşınması zamanı baş verən qəzaların əsas səbəbi həm göstərilən yüklərin daşındığı nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri, həm də digər nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri tərəfindən yol hərəkəti təhlükəsizliyi tələblərinin pozulmasıdır.

Yuxarıda deyilənlərdən belə nəticə çıxır ki, yüklərin avtomobil nəqliyyatı ilə beynəlxalq daşınması müqaviləsi elə bir müqavilədir ki, ona görə bir tərəf, daşıyıcı yükü müəyyən edilmiş müddət ərzində qəbul etməyi, onu təhlükəsiz və sağlam şəkildə müəyyən edilmiş təyinat yerinə ötürməyi öhdəsinə götürür, tərəflər arasında razılaşdırılaraq onu yükalana verir, digər tərəf, yükgöndərən isə yükü daşıyıcıya verir və ona daşıma haqqını ödəməyi öhdəsinə götürür. Avtomobil nəqliyyatı ilə yüklərin daşınması müqaviləsinin məzmunu daşıma iştirakçılarının hüquq və vəzifələrini müəyyən edən, yüklərin təyinat yerinə vaxtında çatdırılmasını və təhlükəsiz şəkildə alıcıya verilməsini təmin edən şərtlər toplusudur.

İstifadə edilmiş mənbələr

1. БазаренкоА.И. Понятие договора перевозки грузов автомобильным транспортом// Право: история, теория, практика: материалы V Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, июль 2017 г.).СПб.,2017, с. 35-38.
2. БесалашвилиМ.З. Международные автомобильные перевозки на современном этапе: значение и преимущество // Право и Практика, 2015, с. 70-74.
3. Благодарный, Г. Снять барьеры на пути автоперевозчиков // ТранспортРоссии, 2007, №2, с. 25.
4. Булатских, М.М. Специфика и проблемы перевозки опасных грузовавтомобильным транспортом // Международный журнал гуманитарных и естественных наук, № 3-1 (54),2021,с. 110.
5. Кривенький, А.И. Международное частное право. 2-е изд., перераб. и доп.М., 2014,с.140.
6. Майборода М.Е., Беднарский В.В. Грузовые автомобильные перевозки. М., 2008, с.409.
7. Международное частное право. Учебник. Отв. ред. Н.И.Марышева.М., 2004, с. 318.
8. Международное частное право: учебник / под ред. Г.К.Дмитриевой.М., 2000, 656 с.
9. Предпринимательская деятельность. Основы логистики. Сборникстуденческих работ. Ч.2. М.,2012, с. 384.
10. Солдатова, М.В. Анализ состояния перевозок опасных грузов автомобильным транспортом // Молодой ученый, 2016, № 1 (105), с. 497-499.
11. Щукин, А.И. Вопросы подсудности в международных договорах с участием России. М., 2015, с. 27-28.
12. Щукин, А.И. Отдельные вопросыприменения правил о судебной юрисдикции,предусмотренных в конвенции о договоремеждународной дорожной перевозки грузов // Вестник ВГУ. Серия: Право,2017, № 4, с. 309.
13. Эртель, А.Г., Белоусова Е.В. Правовая природа фидуциарных договоров // Ученые записки. Сборник статей ученых и аспирантов Адыгейского филиала Московской открытой социальной академии. Вып.6. Краснодар,2008, с. 164-169.
14. Əliyev E.Ə. Beynəlxalq nəqliyyat hüququ. Dərslik.Yenidən işlənmiş və əlavələr edilmiş ikinci nəşr.Bakı: "QHT nəşriyyatı" MMC, 2013, 614 s.

МЕЖДУНАРОДНО ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ПЕРЕВОЗКИ ГРУЗОВ АВТОМОБИЛЬНЫМ ТРАНСПОРТОМ

Вюсал Асланов,
Бакинский государственный университет.
электронная почта: vusal.aslanov@gmail.com

Организация международных автомобильных перевозок требует более серьезной и ответственной подготовки, чем организация внутренних перевозок. На современном этапе очевидна важность международных автомобильных перевозок. Если брать во внимание перевозки автомобильным транспортом, то в первую очередь следует отметить его существенное преимущество перед другими видами транспорта, т. е. возможность адаптации перевозки под конкретные требования заказчика, что делает услугу удобной и доступный. В настоящее время существует множество проблем, связанных с наличием организационно-правовых и экономических вопросов в сфере регулирования перевозок. Целенаправленного регулирования перевозок нет. Эта проблема будет отвечать всем требованиям современной действительности и может быть решена путем создания нормативной базы, включающей ответы на все вопросы, связанные с перевозочным процессом. При осуществлении международных автомобильных перевозок возникает множество спорных ситуаций. Важнейшие из них: отсутствие единой системы учета и контроля, обеспечение сохранности транспортных средств, необходимость регулирования таможенных вопросов.

Ключевые слова: автомобильный транспорт, Европейская экономическая комиссия, логистика, договор международной перевозки, сертификация, лицензирование, перевозка опасных грузов.

INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF CARGO TRANSPORTATION BY ROAD TRANSPORT

Vusal Aslanov,
Baku State University.
e-mail: vusal.aslanov@gmail.com

The organization of international road transport requires more serious and responsible preparation than the organization of domestic transport. At the present stage, the importance of international road transport is obvious. If we take into account transportation by road, then first of all it should be noted its significant advantage over

other modes of transport, i.e. the ability to adapt the transportation to the specific requirements of the customer, which makes the service convenient and affordable. Currently, there are many problems associated with the presence of organizational, legal and economic issues in the field of transportation regulation. There is no purposeful regulation of transportation. This problem will meet all the requirements of modern reality and can be solved by creating a regulatory framework that includes answers to all questions related to the transportation process. In the implementation of international road transport, there are many controversial situations. The most important of them: the lack of a unified system of accounting and control, ensuring the safety of vehicles, the need to regulate customs issues.

Key words: road transport, European Economic Commission, logistics, international transport agreement, certification, licensing, transportation of dangerous goods.

KARAYOLU İLE KARGO TAŞIMACILIĞININ ULUSLARARASI-HUKUKİ YÖNLERİ

Vusal Aslanov,
Bakü Devlet Üniversitesi.
e-posta: vusal.aslanov@gmail.com

Uluslararası araba taşımacılığının organizasyonu, yurtiçi taşımacılığın organizasyonundan daha ciddi ve sorumlu bir hazırlık gerektirir. Modern aşamada uluslararası araba taşımacılığının önemi açıktır. Karayolu taşımacılığını ele alırsak, o zaman, her şeyden önce, diğer taşıma türlerine göre önemli avantajı, yani taşımayı müşterinin özel gereksinimlerine göre uyarlayabilme, bu da hizmeti uygun ve uygun hale getirmesine dikkat edilmelidir. Halihazırda ulaştırma düzenlemesi alanında organizasyonel, yasal ve ekonomik konular bağlamında birçok sorun bulunmaktadır. Ulaştırmanın amaçlı bir düzenlemesi yoktur. Bu sorun, modern gerçekliğin tüm gereksinimlerini karşılayacak ve ulaşım süreci ile ilgili tüm soruların cevaplarını içerecek normatif bir yasal çerçeve oluşturularak çözülebilir. Uluslararası karayolu taşımacılığının uygulanmasında birçok tartışmalı durum bulunmaktadır. Bunlar arasında en önemlileri şunlardır: birleşik bir muhasebe ve kontrol sisteminin olmaması, araçların güvenliğinin sağlanması, gümrük konularının düzenlenmesi ihtiyacı.

Anahtar Kelimeler: karayolu taşımacılığı, Avrupa Ekonomik Komisyonu, lojistik, uluslararası taşımacılık sözleşmesi, belgelendirme, lisanslama, tehlikeli madde taşımacılığı.